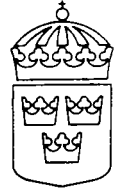

Regeringens proposition

1992/93:213

om delegering av arbetsuppgifter till kanslipersonal vid domstol

Prop.
1992/93:213

Regeringen föreslår riksdagen att anta de förslag som har tagits upp i bifogade utdrag ur regeringsprotokollet den 25 mars 1993.

På regeringens vägnar

Carl Bildt

Gun Hellsvik

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås ändringar i rättegångsbalken och i lagen (1971:289) om allmänna förvaltningsdomstolar för att klargöra i vilken omfattning olika uppgifter som avser beredning av mål i tingsrätt, hovrätt, länsrätt och kammarrätt får utföras av kanslipersonal vid domstolen.

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 juli 1993.

1 Förslag till
Lag om ändring i rättegångsbalken

Härigenom föreskrivs i fråga om rättegångsbalken
dels att 2 kap. 4 § skall ha följande lydelse,
dels att det i 1 kap. skall införas en ny paragraf, 3 e §, av följande
lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 kap.
3 e §

*Åtgärder som avser endast be-
redandet av ett mål och som inte
är av sådant slag att de bör för-
behållas lagfarna domare får ut-
föras av en annan tjänsteman vid
tingsrätten som har tillräcklig
kunskap och erfarenhet. Närmare
bestämmelser om detta meddelas
av regeringen.*

*Bestämmelserna i 4 kap. 13 §
gäller även för andra tjänstemän
än domare när de utför åtgärder
enligt första stycket.*

2 kap.
4 §¹

Hovrätten är domför med tre lagfarna domare. I mål som överkla-
gats från tingsrätt skall dock minst fyra lagfarna domare delta när
hovrätten avgör målet, om tingsrätten bestått av tre lagfarna domare.
Flera än fem lagfarna domare får inte delta i hovrätten.

I brottmål gäller, i stället för bestämmelserna i första stycket, att
hovrätten är domför med tre lagfarna domare och två nämndemän.
Flera än fyra lagfarna domare och tre nämndemän får inte delta.
Förekommer ej anledning att döma till svårare straff än böter och är
det i målet inte fråga om företagsbot, är hovrätten dock domför även
med den sammansättning som anges i första stycket. Detsamma gäller
vid handläggning som ej sker vid huvudförhandling.

¹Senaste lydelse 1989:656.

Vid behandling av frågor om prövningstillstånd skall hovrätten bestå av två lagfarna domare.

Vid beslut om avskrivning av mål efter återkallelse är hovrätten domförför med en lagfaren domare.

Regeringen bestämmer i vilken omfattning åtgärd, som avser endast beredandet av ett mål, får vidtas av en lagfaren domare i hovrätten eller av en annan tjänsteman vid denna.

Åtgärder som avser endast beredandet av ett mål får utföras av en lagfaren domare i hovrätten eller, om de inte är av sådant slag att de bör förbehållas lagfarna domare, av en annan tjänsteman i hovrätten som har tillräcklig kunskap och erfarenhet. Närmare bestämmelser om detta meddelas av regeringen.

Bestämmelserna i 4 kap. 13 § gäller även för andra tjänstemän än domare när de utför åtgärder enligt femte stycket.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1993.

2 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1971:289) om allmänna förvaltningsdomstolar

Härigenom föreskrivs att 12 och 18 §§ lagen (1971:289) om allmänna förvaltningsdomstolar skall ha följande lydelse.

12 §¹

Kammarrätt är domför med tre lagfarna ledamöter. Fler än fyra lagfarna ledamöter får ej sitta i rätten.

När det är särskilt föreskrivet att nämndemän skall ingå i rätten, är kammarrätt domför med tre lagfarna ledamöter och två nämndemän. Fler än fyra lagfarna ledamöter och tre nämndemän får i sådant fall ej sitta i rätten. Kammarrätt är dock domför utan nämndemän

1. vid prövning av besvär över beslut som ej innebär att målet avgöres,
2. vid förordnande rörande saken i avvaktan på målets avgörande samt vid annan åtgärd som avser endast måls beredande,
3. vid beslut varigenom domstolen skiljer sig från målet utan att detta prövats i sak.

Handlägges mål som avses i andra stycket gemensamt med annat mål, får nämndemän deltaga vid handläggningen även av det senare målet.

Om domförhet vid behandling av vissa mål finns bestämmelser i fastighetstaxeringslagen (1979:1152) och lagen (1990:886) om granskning och kontroll av filmer och videogram. Bestämmelser om domförhet vid behandling av kommunalbesvärsmål finns i 13 a §.

Vid beslut om avskrivning av mål efter återkallelse är kammarrätten domför med en lagfaren domare.

Regeringen bestämmer i vilken omfattning åtgärd som avser endast beredandet av ett mål får vidtas av en lagfaren ledamot i kammarrätten eller av en annan tjänsteman vid denna.

Åtgärder som avser endast beredandet av ett mål får utföras av en lagfaren ledamot i kammarrätten eller, om de inte är av sådant slag att de bör förbehållas lagfarna ledamöter, av en annan tjänsteman i kammarrätten som har tillräcklig kunskap och erfarenhet. Närmare bestämmelser om detta meddelas av regeringen.

¹Senaste lydelse 1990:897.

18 §²

Länsrätt är domför med en lagfaren domare ensam

1. när åtgärd som avser endast måls beredande vidtages,
2. vid sådant förhör med vittne eller sakkunnig som begärts av annan länsrätt,
3. vid beslut som avser endast rättelse av felräkning, felskrivning eller annat uppenbart förbiseende,
4. vid beslut om återkallelse tills vidare av ett körkort, körkorts-tillstånd eller traktorkort eller om vägran att tills vidare godkänna ett utländskt körkort, när det är uppenbart att ett sådant beslut bör meddelas eller när omhändertagande beslutas enligt 23 § körkortslagen (1977:477),
5. vid beslut enligt luftfartslagen (1957:297) om försättande ur kraft av ett certifikat, elevtillstånd eller behörighetsbevis, när det är uppenbart att ett sådant beslut bör meddelas,
6. vid annat beslut som inte innefattar slutligt avgörande av mål.

Om det inte är påkallat av särskild anledning att målet prövas av fullsutten rätt, är länsrätt domför med en lagfaren domare ensam vid beslut som inte innefattar prövning av målet i sak.

Åtgärder som avser endast beredandet av ett mål och som inte är av sådant slag att de bör förbehållas lagfarna domare får utföras av en annan tjänsteman vid länsrätten som har tillräcklig kunskap och erfarenhet. Närmare bestämmelser om detta meddelas av regeringen.

Vad som sägs i andra stycket gäller även vid avgörande av

1. mål om utdömande av vite,
2. mål enligt bevissäkringslagen (1975:1027) för skatte- och avgiftsprocessen, enligt lagen (1978:880) om betalningssäkring för skatter, tullar och avgifter, om besiktning enligt fastighetstaxeringslagen (1979:1152), om handlings undantagande från taxeringsrevision, skatterevision, eller annan granskning och om befrielse från skyldighet att lämna upplysningar eller visa upp handling enligt taxeringslagen (1990:324), lagen (1968:430) om mervärdeskatt, lagen (1984:668) om uppbörd av socialavgifter från arbetsgivare eller lagen (1984:151) om punktskatter och prisregleringsavgifter samt om

²Senaste lydelse 1991:1132.

befrielse från skyldighet att lämna kontrolluppgift enligt lagen (1990:325) om självdeklaration och kontrolluppgifter,

3. mål om omedelbart omhändertagande enligt 6 § lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga, mål om tillfälligt flyttningsförbud enligt 27 § samma lag, mål om omedelbart omhändertagande enligt 13 § lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall, mål om tillfälligt omhändertagande enligt 37 § smittskyddslagen (1988:1472), mål enligt 33 § lagen (1991:1128) om psykiatrisk tvångsvård samt mål enligt 18 § första stycket 2-4 såvitt avser de fall då vården inte har förenats med särskild utskrivningsprövning eller 5 lagen (1991:1129) om rättspsykiatrisk vård,

4. mål om anstånd med att betala skatt eller socialavgifter enligt uppbörds- eller skatteförfattningarna och annat mål enligt uppbörds- och folkbokföringsförfattningarna med undantag av mål om arbetsgivares ansvarighet för arbetstagares skatt och mål enligt lagen (1984:668) om uppbörd av socialavgifter från arbetsgivare,

5. mål om uppdelning av taxeringsvärde enligt 20 kap. 15 § fastighetstaxeringslagen (1979:1152),

6. mål som avser ändring av taxerad inkomst med högst 5 000 kr.,

7. mål enligt skatte- och taxeringsförfattningarna i vilket beslutet överensstämmer med parternas samstämmda mening,

8. mål om rättshjälp genom offentligt biträde i ett ärende hos en annan myndighet,

9. mål enligt körkortslagen (1977:477), om beslutet innebär att något körkortsingripande inte skall ske eller att varning meddelas eller om det är uppenbart att ett körkort, körkortstillstånd eller traktorkort skall återkallas eller att ett utländskt körkort inte skall godkännas,

10. mål enligt luftfartslagen, om beslutet innebär att varning meddelas eller om det är uppenbart att ett certifikat, elevtillstånd eller behörighetsbevis skall återkallas,

11. mål i vilket saken är uppenbar.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1993.

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 25 mars 1993

Närvarande: statsministern Bildt, ordförande, och statsråden B. Westerberg, Hörnlund, Svensson, Dinkelspiel, Thurdin, Hellsvik, Wibble, Björck, Davidson, Odell, Lundgren, Ask

Föredragande: statsrådet Hellsvik

Proposition om delegering av arbetsuppgifter till kanslipersonal vid domstol

1 Inledning

I en promemoria som har upprättats inom Justitiedepartementet föreslås vissa ändringar i rättegångsbalken (RB) och lagen (1971:289) om allmänna förvaltningsdomstolar för att klargöra i vilken utsträckning olika arbetsuppgifter får delegeras till kanslipersonal i de allmänna domstolarna och de allmänna förvaltningsdomstolarna. Jag avser nu att ta upp de frågor som behandlas i promemorian.

Promemorian har remissbehandlats. Remissyttranden har avgetts av Riksdagens ombudsmän (JO), Domstolsverket, Hovrätten över Skåne och Blekinge, Hovrätten för Västra Sverige, Hovrätten för Nedre Norrland, Göteborgs tingsrätt, Norrköpings tingsrätt, Bodens tingsrätt, Kammarrätten i Jönköping, Länsrätten i Stockholms län, Statstjänstemannaförbundet och Sveriges advokatsamfund. Remissyttrandena finns tillgängliga i lagstiftningsärendet (dnr 93-63). Till protokollet i detta ärende bör som *bilaga 1* fogas de lagförslag som läggs fram i promemorian.

Lagrådet

Regeringen beslutade den 11 mars 1993 att inhämta Lagrådets yttrande över de lagförslag som utarbetats i ärendet. De till Lagrådet remitterade förslagen bör fogas till protokollet i detta ärende som *bilaga 2*.

Lagrådet har lämnat förslagen utan erinran. Lagrådets yttrande bör

fogas till protokollet i detta ärende som *bilaga 3*.

Prop. 1992/93:213

Jag har gjort en redaktionell ändring i förhållande till de remitterade lagförslagen.

2 Bakgrund

Vid domstolarna förekommer många arbetsuppgifter som utförs av andra än domare. Möjligheterna att delegera arbetsuppgifter till kanslipersonal har utvidgats väsentligt jämfört med vad som t.ex. gällde vid rättegångsbalkens tillkomst för snart femtio år sedan. I första hand har detta gällt vid allmän domstol och avsett de s.k. sidofunktionerna, dvs. olika typer av ärenden bl.a. inom inskrivningsväsendet.

Domstolsverket överlämnade 1986 till Justitiedepartementet en rapport om beslutsdelegering i mål och ärenden vid tingsrätt (DV Rapport 1986:3). I rapporten redovisades en omfattande inventering av sådana arbetsuppgifter som ansågs kunna komma i fråga för delegering från domare till kanslipersonal. Regeringen ansåg att endast vissa av dessa uppgifter var lämpliga för delegering. Hit hörde beslut om dödande av förkomna pantbrev och förordnande av boutredningsman. Beslut som inte ansågs lämpliga att delegera var bl.a. beslut i mål om gemensam ansökan om äktenskapsskillnad och beslut om ersättning till vittnen.

I två skrivelser till Justitiedepartementet 1990 aktualiserade Domstolsverket på nytt frågor om delegering när det gällde bl.a. mål om äktenskapsskillnad efter gemensam ansökan och mål om vårdnad efter gemensam ansökan samt registrering av enklare bouppteckningar. Regeringen tog ställning till skrivelserna i 1992 års budgetproposition (prop. 1991/92:100 bil 3, s.12 f.). Jag anförde där att förslaget när det gällde äktenskapsskillnad och vårdnad hade fått ett övervägande negativt remissmottagande och att jag för min del ansåg att de aktuella måltyperna ställde sådana krav på juridisk kompetens hos beslutsfattaren att det inte var lämpligt att genomföra förslaget. När det gällde bl.a. bouppteckningsärenden anförde jag att man borde avvakta Domstolsutredningens förslag (jfr SOU 1991:106).

Sedan några år pågår försöksverksamhet vid en tingsrätt och en hovrätt som medger utvidgad delegering av arbetsuppgifter i det egentliga målarbetet. Ytterligare en hovrätt har under 1992 anslutits till försöksverksamheten. Domstolsverket har också satt igång ett projekt för att utreda om ytterligare uppgifter kan delegeras. Detta projekt omfattar såväl de allmänna domstolarna som de allmänna förvaltningsdomstolarna.

Den utveckling som äger rum mot en utvidgad delegering av arbetet

3 Den nuvarande ordningen

I rättegångsbalken sägs i allmänhet att olika åtgärder skall vidtas av *rätten*. Vad som avses med *rätten* följer av domförhetsreglerna i 1-3 kap. RB. För exempelvis tingsrätt gäller enligt huvudregeln (1 kap. 3 § RB) att tingsrätten, om inte annat är föreskrivet, skall bestå av en *lagfaren domare*. Ursprungligen förutsattes i domförhetsreglerna att en lagfaren domare skulle vara *ordinarie*. I 1 kap. 4 § RB föreskrevs sålunda att häradsrätt skulle bestå av häradshövding jämte nämnd.

I 4 kap. 4 § RB finns en regel enligt vilken regeringen meddelar bestämmelser om beviljande av ledighet och förordnande av vikarie för lagfaren domare i hovrätt eller underrätt. Av paragrafen framgår alltså att även *icke ordinarie* domare kan tjänstgöra i hovrätt och tingsrätt i den utsträckning regeringen bestämmer. I hovrätten tjänstgör med stöd av denna bestämmelse bl.a. hovrättsassessorer och i tingsrätt bl.a. tingsfiskaler. Närmare bestämmelser har meddelats i förordningen (1979:569) med hovrättsinstruktion och förordningen (1979:572) med tingsrättsinstruktion.

Härav torde också den slutsatsen kunna dras att begreppet lagfaren domare även omfattar t.ex notarier och hovrättsfiskaler när dessa utför domargöromål. Det kan här nämnas att det enligt tingsrättsinstruktionen bara är en tingsnotarie som "har tillräcklig erfarenhet och i övrigt bedöms vara lämplig" som får utföra vissa särskilt uppräknade domargöromål (19 §). Eftersom det har viss betydelse för mina resonemang i det följande (avsnitt 4.2) vill jag framhålla att notarier - lagtekniskt sett - inte utför domargöromål med stöd av en delegationsbestämmelse utan med stöd av den nyss redovisade bestämmelsen om vikarie för ordinarie domare.

I förarbetena till rättegångsbalken förutsattes att frågan om hur arbetet skulle fördelas mellan ordinarie och icke ordinarie domare borde tillkomma regeringen att avgöra (NJA II:1943 s. 14). Även beträffande de andra befattningshavare som krävdes för en domsagas skötsel förutsattes att bestämmelser meddelades av regeringen. Några uttalanden om vilka uppgifter som fick tilldelas kanslipersonal gjordes dock inte.

Rättegångsbalken innehåller således inga regler om i vilken utsträckning olika uppgifter får utföras av kanslipersonal vid en domstol. Däremot finns en bestämmelse i 2 kap. 4 § femte stycket RB som anses medge delegering till kanslipersonal. Enligt denna bestämmelse får regeringen bestämma i vilken utsträckning åtgärd, som endast

avser beredandet av ett mål, får vidtas av en lagfaren domare i hovrätten eller av en annan tjänsteman vid denna. Någon motsvarande bestämmelse för tjänstemän vid tingsrätt finns inte. Av 3 kap. 8 § RB framgår att det finns särskilda tjänstemän för beredning och föredragning av mål i Högsta domstolen.

Regleringen är i princip densamma för de allmänna förvaltningsdomstolarna.

Ursprungligen torde tanken ha varit att sådana uppgifter som ankommer på rätten skulle få utföras endast av lagfaren personal. En domsagostadga från 1943 kan tolkas på detta sätt. Ett domsagobitråde fick enligt denna endast sköta stämpelbeläggning och liknande göromål. Frågan om den icke rättsbildade personalens arbetsuppgifter behandlades därefter i ett betänkande angående vissa organisations- och tjänstgöringsfrågor vid domstolarna (SOU 1946:57). I detta uttalades att det ur synpunkten av en rationell arbetsfördelning vore önskvärt att juridiskt utbildade personer i första hand anlätades för uppgifter där deras utbildning var av verklig betydelse och att arbetet i övrigt i största möjliga utsträckning överläts på domsagobiträden (s. 66 f). Utredningens förslag innebar att bl.a. kallelser och delgivning skulle ombesörjas av biträden. Regeringen gick dock längre och införde i domsagostadgan även en möjlighet för domstolsbiträden att expediera domar och beslut (SFS 1947:911). De uppgifter som därmed kunde delegeras var sådana som ankom på rätten.

Delegeringen till kanslipersonal vid *tingsrätt* har hittills varit relativt begränsad när det gäller olika uppgifter på rättegångsbalkens område. I den nuvarande tingsrättsinstruktionen har sedan 1947 tillkommit möjligheten att delegera uppgiften att utfärda stämning sedan en lagfaren domare beslutat om stämning, att vidta de åtgärder som ankommer på rätten sedan det avgjorts att talan mot en dom fullföljts inom rätt tid samt att ta emot häktningsframställningar och liknande handlingar. Det finns dock även en generell bestämmelse enligt vilken arbetsuppgifter, som inte enligt lag eller annan författning måste utföras av den som är lagfaren, får delegeras till kanslipersonal. Det är lagmannen som avgör vilka uppgifter som kan delegeras enligt denna bestämmelse.

Under slutet av 1970-talet och under 1980-talet har delegering till kanslipersonal i stället främst avsett beslutanderätt i olika typer av ärenden och mål utanför rättegångsbalkens område. År 1978 genomfördes delegering av beslutanderätten till biträdespersonal inom inskrivningsväsendet, först som försöksverksamhet och sedan 1980 permanent. År 1980 infördes också en möjlighet att delegera beslut om registrering av dödsboanmälan. År 1984 startade en försöksverksamhet med delegering av beslutanderätten i mål om betalningsföreläggande och 1985 av beslutanderätten i förmynderskapsärenden. För-

söksverksamheten har sedermera permanentats. Möjligheten att till kanslipersonal delegera rätten att avgöra ärenden genomfördes i allmänhet genom lagändringar. Som exempel kan nämnas 6 § fjärde stycket lagen (1946:807) om handläggning av domstolsärenden. Av bestämmelsen framgår att tjänstemän som inte är lagfarna får handlägga vissa uppräknade ärenden om de är av enkel beskaffenhet.

Jag vill i detta sammanhang nämna att mål om betalningsföreläggande inte längre handläggs vid domstol eftersom den summariska processen numera handläggs vid kronofogdemyndighet. I Domstolsutredningens betänkande Domstolarna inför 2000-talet (SOU 1991:106) föreslås att handläggningen av ett antal ärenden, bl.a. vissa beslut i förmynderskapsärenden, skall flyttas bort från tingsrätterna.

Sedan 1989 pågår en försöksverksamhet vid Göteborgs tingsrätt med utvidgad delegering till kanslipersonal. Regeringen har utfärdat en särskild förordning för verksamheten (SFS 1989:851). Enligt denna får kanslipersonal bl.a. pröva om överklagande skett i rätt tid samt bestämma grundavgift m.m. för rättshjälp.

Beträffande *hovrätt* finns det som redan nämnts en uttrycklig bestämmelse som anses medge delegering till kanslipersonal, nämligen 2 kap. 4 § femte stycket RB. Enligt denna bestämmelse får regeringen bestämma i vilken omfattning åtgärd, som avser endast beredandet av ett mål, får vidtas av en lagfaren domare i hovrätten eller av en annan tjänsteman vid denna.

Bestämmelsen var föremål för diskussion under förarbetena till rättegångsbalken (NJA II 1943 s. 35 ff.) men diskussionen rörde över huvud taget inte frågan om delegering till kanslipersonal. Den rörde i stället huvudsakligen vilka frågor som skulle avgöras kollegialt av hovrätten och vilka frågor som skulle få avgöras av en ledamot av hovrätten ensam. Departementschefen fann slutligen att en regel borde anknyta till de olika förberedelseåtgärdernas beskaffenhet. Han ansåg därför övervägande skäl tala för att överlämna till regeringen att förordna i ämnet. Han uttalade även att det utan uttryckligt stadgande var tydligt att frågor om häktning och reseförbud inte omfattades av begreppet beredning. Vid tiden för rättegångsbalkens tillkomst användes begreppet tjänsteman på olika sätt. Det är således inte självklart att man vid denna tid avsåg att innefatta kanslipersonal i begreppet tjänsteman. Redan enligt 1947 års hovrättsinstruktion fick dock en icke rättsbildad tjänsteman bl.a. föranstalta om skriftväxling som enligt lag skall äga rum och ej beror av hovrättens förordnande samt ombesörja kallelser och delgivningar.

I den nu gällande hovrättsinstruktionen har det sedan 1947 tillkommit en rad uppgifter. De kan dock inte sägas i någon större utsträckning gälla det egentliga målarbetet. Exempel på vad som har tillkommit är rätt för kanslipersonal att expediera domar, föra anteckningar om rättshjäpskostnader, utfärda lagakraftbevis samt granska

om ett överklagande skett inom rätt tid.

Av betydelse i sammanhanget är även den försöksverksamhet som bedrivs i Hovrätten över Skåne och Blekinge och Hovrätten för Västra Sverige. Regeringen uppdrog 1989 åt Hovrätten över Skåne och Blekinge att i samarbete med Domstolsverket se över hovrättens arbetsformer och arbetsorganisation. En arbetsgrupp inom hovrätten föreslog i en promemoria till regeringen att beredningen av mål i större utsträckning skulle delegeras till bl.a. kanslipersonal. Efter remissbehandling utfärdade regeringen förordning (1991:135) om försöksverksamhet i Hovrätten över Skåne och Blekinge med delegering av vissa arbetsuppgifter. Förordningen har sedermera ersatts av en försöksförordning som även omfattar Hovrätten för Västra Sverige (SFS 1992:995). Enligt denna får hovrätterna förordna domstolsbiträden att bl.a. vidta beredning av mål i den utsträckning som rotelinnehavaren bestämmer. En rotelinnehavare får därvid besluta att sådana åtgärder för beredning av ett mål som rotelinnehavaren ensam får vidta istället skall vidtas av ett domstolsbiträde. Detta får dock inte gälla mål där någon är berövad friheten. Det får inte heller omfatta mål vars beredning är av svår beskaffenhet eller som av någon annan orsak kräver särskild kunskap och erfarenhet.

Av 3 kap. 8 § RB följer att för beredning och föredragning av mål hos *Högsta domstolen* finns hos domstolen särskilda tjänstemän. Av 9 § i förordning (1979:567) med instruktion för *Högsta domstolen* följer att revisionssekreterare svarar för beredningen och föredragningen av målen. Av 10 § i förordningen framgår dock att i de fall *Högsta domstolen* så bestämmer skall beredningen ledas av en ledamot av domstolen. Av 12 § i förordningen följer även att revisionssekreterare inte får fatta alla beslut som hör till beredningen. Av 16 § förordningen framgår vidare att *Högsta domstolen* får förordna andra anställda - dvs. kanslipersonal - som vunnit tillräcklig erfarenhet att på eget ansvar vidta åtgärder som hör till beredningen av ett mål. I stort sett får en sådan anställd vidta samma åtgärder som kanslipersonal i hovrätterna.

Enligt 17 § lagen (1971:289) om *allmänna förvaltningsdomstolar* är länsrätt som huvudregel domför med en lagfaren domare och tre nämndemän. Enligt lagens 18 § är dock länsrätten i en rad fall domför med en lagfaren domare ensam. Det gäller t.ex. åtgärder som endast avser ett måls beredande. I lagen finns inte någon uttrycklig bestämmelse om delegering av beredningsuppgifter till kanslipersonal. Av 16 § förordningen (1979:573) med länsrättsinstruktion följer emellertid att mål bereds till avgörande av personal som är indelad på rotel eller annan personal som utsetts därtill. Rotelinnehavaren deltar i praktiken normalt i beredningen endast i den mån det behövs. Av 20 § följer

vidare att lagmannen får förordna kanslipersonal som har tillräckliga kunskaper och erfarenheter att utföra olika beredningsgöromål. Dessa uppgifter är i stort sett desamma som kanslipersonal vid tingsrätter får utföra.

Beträffande kammarrätterna finns en bestämmelse i 12 § sjätte stycket lagen om allmänna förvaltningsdomstolar som i princip är likalydande med 2 kap. 4 § femte stycket RB. I förordningen (1979:571) med kammarrättsinstruktion finns i 20 § bestämmelser som ger en möjlighet till delegering till kanslipersonal som i allt väsentligt är densamma som gäller för hovrätterna.

I 7 § lagen om allmänna förvaltningsdomstolar finns för Regeringsrätten en bestämmelse som motsvarar den som gäller för Högsta domstolen. Möjligheterna till delegering till kanslipersonal i förordningen (1979:568) med instruktion för Regeringsrätten är också desamma som gäller för Högsta domstolen.

Det finns också en rad *specialprocessrättsliga bestämmelser* som reglerar domförhållanden vid allmän domstol. Här kan nämnas bestämmelser i äktenskapsbalken, konkurslagen (1987:672) och ackordslagen (1970:847). Några särskilda bestämmelser om delegering till kanslipersonal finns det inte i dessa författningar med undantag för 14 kap. 18 § äktenskapsbalken som beträffande hovrätterna hänvisar till 2 kap. 4 § femte stycket RB. I övrigt torde de bestämmelser som finns om delegering i de flesta fall vara tillämpliga antingen genom att det finns en generell hänvisning till rättegångsbalken eller genom att en sådan hänvisning är underförstådd. Exempel på det förstnämnda finns i vattenlagen (1983:291).

Det kan nämnas att Arbetsdomstolen, Marknadsdomstolen, Bostadsdomstolen, hyresnämnderna och Patentbesvärshövdingsrätten har instruktioner som medger delegering till kanslipersonal. Det är dock endast beträffande Patentbesvärshövdingsrätten som det finns en uttrycklig bestämmelse i lag som anses medge delegering till kanslipersonal. Denna bestämmelse överensstämmer med den som gäller för hovrätterna.

En särskild fråga är i vilken utsträckning reglerna i 4 kap. RB om bl.a. *domared* och *jäv* blir tillämpliga på kanslipersonal. Frågan ställs på sin spets när uppgifter som traditionellt uppfattats som domargöromål delegeras till icke rättsbildad personal.

När det gäller rättegångsbalken har man inte gått närmare in på denna fråga i tidigare lagstiftningsärenden. I doktrinen har uttalats att dessa regler i praktiken blir tillämpliga endast i fråga om sådan handläggning som innebär att ett mål eller ärende avgörs. I en sådan situation skulle alltså exempelvis jävsreglerna bli tillämpliga. Detsamma skulle gälla för domared (se Gullnäs m.fl., Rättegångsbalken, s. 4:7, 4:18 b och 4:22). Nyligen har uttalats att det inte är nödvändigt att

koppla frågan om jävsreglerna gäller för kanslipersonal till frågan om dessa har avlagt domared (se Fitger, Om eder, Festskrift till Per Olof Bolding, s. 148). I förvaltningsprocesslagen föreskrivs däremot i 41 § att i fråga om jäv mot den som handlägger mål enligt förvaltningsprocesslagen gäller bestämmelserna i 4 kap. RB om jäv för domare.

Frågan om *ansvaret för de delegerade uppgifterna* aktualiserades år 1990 av JO i en skrivelse till regeringen. Domstolsverket fick med anledning av det regeringens uppdrag att utreda frågan. Domstolsverket fann i första hand att det inte var motiverat med en författningsändring för att reglera ansvarsfördelningen mellan domare och annan personal beträffande delegerade arbetsuppgifter. Domstolsverkets utredning remissbehandlades. Flertalet remissinstanser delade Domstolsverkets bedömning. Ingen av remissinstanserna hade uppfattningen att domares ansvar för delegerade arbetsuppgifter skulle utvidgas i förhållande till vad som gäller redan i dag.

Frågan behandlades i 1992 års budgetproposition (prop. 1991/92:100 bil 3 s. 12 f.). Jag anförde följande i min anmälan av ärendet:

Delegering av arbetsuppgifter i domstol sker genom förordnanden till enskilda personer i enlighet med domstolsinstruktionernas bestämmelser. Den enskilde blir härigenom behörig att på eget ansvar utföra vissa göromål. Men detta innebär inte att det ansvar som kan åvila andra för att göromålen fullgörs på rätt sätt upphör helt. Den som förordnar, normalt domstolschefen, måste förvissa sig om att personen i fråga har tillräcklig kunskap och erfarenhet för att klara arbetsuppgiften. Rotelinnehavaren har att ge underställd personal tydliga instruktioner, att i lämplig omfattning följa upp givna förordnanden och att ingripa om någon inte fullgör sina uppgifter tillfredsställande. Vad som kan krävas av rotelinnehavare för att denna skall undgå ansvar för felaktigheter som begåtts av annan personal varierar avsevärt mellan olika situationer. Att heltäckande regler rotelinnehavarens övergripande ansvar får därför mycket vaga bestämmelser till resultat. En författningsreglering skulle alltså inte komma att klargöra var gränsen mellan domarens ansvar och annan personals ansvar går. Som flertalet remissinstanser delar jag därför domstolsverkets bedömning. Liksom remissinstanserna är jag inte heller beredd att utvidga rotelinnehavarens ansvar för delegerade arbetsuppgifter. Enligt min mening ligger det i sakens natur att ansvar i första hand måste utkrävas av den som utför göromålen och därigenom ibland också står för myndighetsutövningen. I annat fall förefelas tanken bakom renodlingen av domarrollen. Om göromål och ansvar inte följs åt är det snarast ett tecken på att göromålen inte är lämpliga att delegera.

Frågan om ansvaret för utförda åtgärder aktualiserar även frågan om *rätt forum* för talan om ansvar eller enskilt anspråk på grund av brott i utövningen av tjänsten. Av 2 kap. 2 § RB följer att det tillkommer

hovrätt att som första domstol uppta sådana mål när det bl.a. gäller brott som i utövningen av tjänsten eller uppdraget har begåtts av domare i allmän underrätt. En motsvarande bestämmelse finns i 3 kap. 3 § RB för hovrättsdomare.

4 Överväganden och förslag

4.1 Behovet av en lagreglering

Mitt förslag: Regeringens möjligheter att i förordning besluta att vissa typer av uppgifter skall kunna delegeras till bl.a kanslipersonal regleras i större utsträckning i lag.

Promemorian: Samma ställningstagande görs i promemorian.

Remissinstanserna ansluter sig genomgående till promemorians uppfattning eller lämnar den utan erinran.

Skälen för mitt förslag: Vid rättegångsbalkens tillkomst var det över huvud taget inte aktuellt att överlämna uppgifter som tillhör det egentliga målarbetet till kanslipersonal. Lagstiftningen kan därför inte anses ge svar på frågan var den yttersta gränsen för det delegeringsbara området går. Hittills har gränserna för vad som kan och bör delegeras till kanslipersonal i stället satts av regeringen med stöd direkt eller analogt av 2 kap. 4 § femte stycket RB och den nästan likalydande regeln i 12 § sjätte stycket lagen om allmänna förvaltningsdomstolar.

Som jag nämnde inledningsvis har det på senare tid framförts olika önskemål om att utvidga möjligheterna att delegera arbetsuppgifter till domstolarnas kanslipersonal. Flera sådana önskemål har tillgodosetts genom skilda författningsändringar. Vissa förslag har däremot avvisats, bl.a. beträffande mål om äktenskapsskillnad och mål om vårdnad. Ett skäl som har anförts mot en sådan delegering har varit att de aktuella måltyperna ställer sådana krav på juridisk kompetens hos beslutsfattaren att delegering inte har ansetts lämplig.

Enligt min mening är det angeläget att nu ta upp frågan under vilka förutsättningar regeringen får meddela föreskrifter som möjliggör delegering till kanslipersonal. Frågan har särskild aktualitet med tanke på överväganden om de båda försöksförordningarna - som innehåller relativt långtgående delegeringsmöjligheter - skall permanentas eller inte, liksom med tanke på det delegeringsprojekt som bedrivs av Domstolsverket. Till saken hör också att rättegångsbalken tillkom på den gamla regeringsformens tid och att frågan om lagreglering har kommit i ett nytt läge genom den nya regeringsformen (RF). Frågan

om delegering i domstolsärenden får däremot tas upp i samband med beredningen av Domstolsutredningens betänkande.

Jag tar i detta ärende inte ställning till frågan om, och i så fall vilka, ytterligare uppgifter som skall delegeras till kanslipersonal. Den frågan bör, som jag senare skall utveckla närmare, ankomma på regeringen att pröva. Den fråga jag nu tar upp är inom vilka ramar regeringen kan - och bör kunna - meddela föreskrifter om delegering till kanslipersonal. Jag vill dock framhålla att det enligt min mening är angeläget att domarna i största möjliga utsträckning får ägna sig åt den dömande verksamheten. En rationell arbetsfördelning kräver därför att olika förberedande arbetsuppgifter i största möjliga omfattning utförs av annan personal. Detta innebär inte att jag - som jag strax skall utveckla närmare - är beredd att frånga de bedömningar som jag tidigare gjort, bl.a. i 1992 års budgetproposition, om att uppgifter som ställer krav på juridisk kompetens inte skall delegeras till kanslipersonal. I detta sammanhang måste även notariernas arbetsuppgifter uppmärksammas. Notariernas arbetsuppgifter berörs endast indirekt i detta ärende.

Enligt 11 kap. 4 § RF skall regler om domstolarnas rättskipningsuppgifter, om huvuddragen av deras organisation och om rättegången ges i form av lag. Av lag skall således följa vilka uppgifter domstolarna skall ha inom rättskipningens område. Regler som gäller förfarandet skall också framgå av lag. Däremot är det tillräckligt att huvuddragen av organisationen följer av lag. I förarbetena uttalades beträffande organisationen att mindre betydelsefulla bestämmelser i ämnet bör kunna meddelas av regeringen (prop. 1973:90 s. 388). Beträffande gränsdragningen uttalades i samma proposition att utgångspunkten borde vara att inte belasta lagar som handlar om domstolarnas organisation med bestämmelser som är mindre väsentliga från rättssäkerhetssynpunkt. Någon närmare definition av och gränsdragning mellan begreppen "organisation" och "rättegång" görs inte i förarbetena.

När bestämmelser om domstolarna enligt regeringsformen skall ges i lag tillhör det riksdagens obligatoriska lagområde. Delegering till regeringen är således inte möjlig. Däremot kan regeringen meddela verkställighetsföreskrifter (8 kap. 13 § RF). När det gäller organisationen måste endast huvuddragen följa av lag. Vad som inte faller inom "huvuddragen" av domstolarnas organisation tillhör enligt ett uttalande i förarbetena regeringens restkompetens (prop. 1973:90 s. 388). Under denna restkompetens faller enligt uttalanden i doktrinen detaljregleringen av domstolsorganisationen. Även sådana föreskrifter om domstolarnas inre arbete som inte har någon direkt betydelse för själva rättegången torde falla under restkompetensen (se

Strömberg, Normgivningsmakten, andra upplagan, s. 139 f.).

Till regeringens restkompetens hör främst förvaltningsrättsliga föreskrifter som inte rör förhållandet mellan den enskilde och det allmänna, exempelvis regler om myndigheternas organisation. Men även föreskrifter om förhållandet mellan enskilda och det allmänna kan höra hit om det inte gäller åligganden för den enskilde (jfr 8 kap. 3 § RF). Med verkställighetsföreskrifter enligt 8 kap. 13 § RF avses i första hand tillämpningsföreskrifter av rent administrativ karaktär. I viss mån kan regeringen dock även fylla ut lagens egentliga innehåll i den mån utfyllnaden inte innebär något väsentligt nytt. Även här får avgränsningen ske mot bakgrund av 8 kap. 3 § RF. Verkställighetsföreskrifter kan meddelas även i fråga om lagar som faller inom det obligatoriska lagområdet, dvs. där delegering till regeringen inte är möjlig. Utrymmet för detta kan dock variera mellan olika rättsområden. Inom t.ex. civilrätten är utrymmet för verkställighetsregler av regeringen litet.

De processrättsliga lagarna kompletteras i relativt stor utsträckning av regeringsförordningar. Eftersom regeringsformen inte medger delegation av normgivningsmakten inom det processrättsliga området måste dessa förordningar således grundas antingen på regeringens restkompetens eller regeringens rätt att meddela verkställighetsföreskrifter.

Regeringsformen lämnar inget besked i frågan om domförhetsreglerna är att hänföra till rättegången eller till domstolsorganisationen. En utgångspunkt för bedömningen av frågan bör vara att regeringsformen inte varit avsedd att rubba rådande ordning för uppdelningen av normgivning på olika konstitutionella nivåer. I förstone skulle det kunna synas naturligt att hänföra frågor om domförheten till rättegången, allra helst om det gäller uppgifter som tillhör det egentliga målarbetet. Frågan om vem som exempelvis skall få fatta beslut om personutredning i brottmål borde sålunda sorteras in under reglerna om rättegången och inte tillhöra de domstolsorganisatoriska frågorna. Samtidigt förefaller det som om alla frågor om domförhet hittills ansetts vara att hänföra just till domstolsorganisationen. Ett tydligt exempel är den uppdelning mellan organisation och förfarande som finns i lagen om allmänna förvaltningsdomstolar respektive förvaltningsprocesslagen, som båda tillkom strax före den nya regeringsformen; domförhetsreglerna finns i den förstnämnda lagen. Även rättegångsbalken kan sägas bygga på en sådan uppdelning. De organisatoriska frågorna behandlas i första avdelningen (kap. 1-9) och domförhetsreglerna finns i just denna avdelning. En sådan tolkning är också bäst förenlig med 2 kap. 4 § femte stycket RB. Föreskriften att regeringen bestämmer i vilken omfattning åtgärder

som avser beredandet av mål får vidtas av en lagfaren domare i hovrätten eller av någon annan tjänsteman vid denna kan i så fall ses som en erinran om regeringens restkompetens när det gäller detaljregleringen av de domstolsorganisatoriska frågorna.

Det torde knappast råda något tvivel om att de frågor som hittills har delegerats till kanslipersonal i bl.a. hovrätts- och tingsrättsinstruktionerna är sådana att de inte kräver lagform. Föreskrifter om vem som skall sköta delgivning och expediering osv. är sådana detaljregler om domstolarnas inre arbete som tveklöst faller utanför det obligatoriska lagområdet.

Om man däremot överväger att till kanslipersonal lämna över också uppgifter som har betydelse för parterna eller som är väsentliga från rättssäkerhetssynpunkt är man otvivelaktigt inne på frågor som man kan tycka bör tillhöra det obligatoriska lagområdet. Enligt min mening talar starka skäl för att en sådan lagreglering kommer till stånd. Huruvida regeringsformen strängt taget kräver en reglering eller inte kan lämnas därhän, inget hindrar ju att föreskrifter meddelas i lag utöver lagområdet där så anses befogat (8 kap. 14 § RF).

Jag anser således att förutsättningarna för att delegera olika uppgifter till kanslipersonal vid de allmänna domstolarna och de allmänna förvaltningsdomstolarna bör regleras i lag och att rättegångsbalken och lagen om allmänna förvaltningsdomstolar därför bör ändras. I promemorian gjordes samma ställningstagande. Remissinstanserna har inte anmält någon avvikande uppfattning.

4.2 Bestämmelsernas utformning

Mitt förslag: De grundläggande förutsättningarna för delegering till kanslipersonal av uppgifter som gäller det egentliga målarbetet bör meddelas i lag. Mer detaljerade föreskrifter bör meddelas av regeringen.

Promemorians förslag: Överensstämmer med mitt förslag men bestämmelserna har formulerats annorlunda.

Remissinstanserna tillstyrker i allmänhet den i promemorian valda lagstiftningstekniken. Från flera håll framförs synpunkter på den språkliga utformningen. Sveriges Advokatsamfund anser att den föreslagna lagändringen inte bör genomföras eftersom promemorian inte närmare preciserar vilka uppgifter som enligt departementets mening bör kunna delegeras.

Skälen för mitt förslag: I promemorian föreslås en reglering som innebär att de grundläggande förutsättningarna för delegering regleras

i lag och att regeringen därefter får ge närmare bestämmelser i förordning.

Remissinstanserna, som i allmänhet har tillstyrkt den valda lagstiftningstekniken, har kommenterat frågan från skilda utgångspunkter. Å ena sidan framhålls att detaljregleringen bör överlåtas åt regeringen men att denna reglering inte bör vara alltför precis, utan att det bör kunna lämnas åt domstolschefen att i viss utsträckning avgöra vilka uppgifter som det är lämpligt att kanslipersonal utför. Sveriges Advokatsamfund intar närmast den motsatta ståndpunkten och framhåller att den föreslagna regleringen är av generell natur och därför lämnar ett visst utrymme för varierande bedömningar och att alla beslut i domstol som har betydelse för parterna i princip endast bör fattas av lagfarna domare. I avsaknad av närmare preciseringar när det gäller vilka arbetsuppgifter som kommer att delegeras med stöd av den föreslagna regleringen bör lagändringen enligt samfundet inte genomföras.

Jag delar den uppfattning som framförts i promemorian att rättegångsbalken och lagen om allmänna förvaltningsdomstolar inte behöver innehålla en utförlig reglering av frågan. Det bör räcka att de grundläggande förutsättningarna för att delegering skall få ske tas in i lag och att regeringen ger närmare bestämmelser i förordning. Jag skall strax utveckla denna fråga närmare. En sådan ordning är enligt min mening förenlig med regeringsformen eftersom regeringen kan meddela detaljföreskrifter i förordningsform, antingen med stöd av restkompetensen eller genom verkställighetsföreskrifter. Lagarna bör emellertid, så som också föreslås i promemorian, för tydlighets skull innehålla en erinran om att regeringen är behörig att meddela sådana detaljföreskrifter.

När det gäller den närmare utformningen av en lagreglering om delegering finns det ett antal olika frågor att beakta.

Enligt en remissinstans bör en lagregel som tillåter delegering omfatta även rätten att fatta beslut om måls avgörande. Jag anser att det åtminstone för närvarande inte är lämpligt med en så långtgående delegering. En bestämmelse om delegering bör i stället - i överensstämmelse med vad som redan gäller för hovrätt och kammarrätt - begränsas till att avse *beredande uppgifter*. Det överensstämmer också med vad som föreslås i promemorian. Härigenom utsluts alla uppgifter som innebär att mål avgörs, också avskrivande av mål.

Vissa uppgifter som i dag får utföras av kanslipersonal kan inte anses ingå i begreppet beredning. Hit hör exempelvis rätten för kanslipersonal att expediera domar och rätten att pröva om talan mot en dom eller ett beslut fullföljts inom rätt tid. Det är från grundlagssynpunkt inte nödvändigt att lagreglera regeringens rätt att för-

ordna härom. Det finns enligt min mening heller inga andra skäl för en lagreglering. Det innebär alltså att det även i fortsättningen kommer att finnas regeringsföreskrifter om delegering som inte uttryckligen stödjer sig på en lagregel. En sådan ordning är enligt min mening naturlig eftersom det här handlar om en detaljreglering av domstolarnas inre arbete (jfr avsnitt 4.1).

Det är enligt min mening inte något som hindrar att uppgifter som ställer krav på vissa *juridiska kunskaper* delegeras till kanslipersonal. Beredande åtgärder i det egentliga målarbetet har normalt rättsliga inslag som erfaren kanslipersonal kan hantera. Däremot bör det inte komma i fråga att delegera uppgifter som kräver större juridiska kunskaper. Jag syftar här inte bara på juridiskt komplicerade frågor utan också på frågor som i och för sig inte nödvändigtvis är rättsligt komplicerade men där frågornas art är sådan att de bör förbehållas en lagfaren domare. Jag skall strax närmare utveckla innebörden av begreppet lagfaren domare.

Enligt min mening är det knappast möjligt att i lagtext närmare precisera vilka uppgifter som kräver sådan kompetens som i princip kan anses förbehållen en lagfaren domare. Det torde kräva att alla de uppgifter som får delegeras till kanslipersonal uttryckligen skulle få räknas upp i lagen. En sådan reglering är otyplig och är heller inte nödvändig. Det är närmast ofrånkomligt att det måste ankomma på regeringen att, uppgiftstyp för uppgiftstyp, pröva om uppgiften bör förbehållas en lagfaren domare eller om uppgiften i fråga är lämplig att delegera. Det sagda bör i lagen kunna formuleras så att delegering inte får ske i fråga om åtgärder som bör förbehållas en lagfaren domare. Det överensstämmer med vad som föreslogs i promemorian. Jag delar alltså inte den uppfattning som uttryckts av några remissinstanser att det inte skulle vara nödvändigt att i lagtexten uttrycka en sådan gräns för det delegeringsbara området.

Begreppet *lagfaren domare* omfattar som jag redan har påpekat (avsnitt 3) även notarier. De uppgifter som en notarie får utföra är kraftigt begränsade. Den av mig föreslagna lagtexten - att uppgifter som bör förbehållas lagfarna domare inte får delegeras - innebär med andra ord att regeringen inte kan öppna möjligheten till delegering till kanslipersonal när det gäller uppgifter som är av den art att de bör förbehållas exempelvis notarie. Detta hindrar inte att notariernas och kanslipersonalens arbetsuppgifter i vissa delar kan sammanfalla också i framtiden (jfr t.ex. 18 § tingsrättsinstruktionen). Begreppet lagfaren domare omfattar inte all lagfaren - juridiskt utbildad - personal vid domstol. Det omfattar exempelvis inte lagfaren personal som har tjänster som handläggare vid länsrätt. Det kan finnas ett intresse av att i delegeringshänseende göra en skillnad mellan sådan lagfaren per-

sonal och övrig personal. Den nu föreslagna regleringen innebär att det även i fortsättningen får ankomma på regeringen att lägga fast var denna gränslinje skall gå.

Tydliga exempel på vad som klart bör förbehållas lagfarna domare och alltså klart faller *utanför* det delegeringsbara området är interimistiska beslut och beslut om avvisning av bevisning. Ett annat exempel är beslut om tvångsmedel. Sådana beslut faller för övrigt redan utanför begreppet beredning (jfr NJA II 1943 s. 38 f.). Lika tydliga exempel på vad som enligt min mening faller *inom* området för delegeringsbara uppgifter är beslut om förskott på ersättning till vittnen och beslut om förordnande av tolk.

En remissinstans anser att beredande åtgärder som har betydelse för parterna i princip inte bör delegeras. Enligt min mening är detta för långtgående. I någon mening har nästan alla beredande uppgifter betydelse för parterna. Vilken betydelse en beredande åtgärd har för parterna är en faktor som regeringen får väga in vid sin bedömning av om en åtgärd bör förbehållas en lagfaren domare.

Det handlar emellertid inte bara om att avgränsa vilka arbetsuppgifter som skall kunna delegeras till kanslipersonal. En annan, minst lika viktig fråga, är *till vem* sådana uppgifter skall få överlåtas. All personal kan naturligtvis inte komma i fråga. Det finns här anledning att erinra om de uttalanden som jag gjorde i 1992 års budgetproposition och som jag nämnde tidigare (avsnitt 3). Jag uttalade där bl.a. att ansvaret för att delegerade uppgifter utförs på ett riktigt sätt i första hand måste utkrävas av den som utför göromålen. Detta innebär emellertid inte att det ansvar som kan åvila andra för att göromålen fullgörs på rätt sätt helt upphör. Den som förordnar, normalt domstolschefen, måste förvissa sig om att personen i fråga har *tillräckliga kunskaper och erfarenheter* för att klara arbetsuppgiften. Rotelinnehavaren måste ge underställd personal tydliga instruktioner, följa upp givna förordnanden i lämplig omfattning och ingripa om någon inte fullgör sina uppgifter på ett tillfredsställande sätt. En utvidgning av möjligheten att delegera olika uppgifter till kanslipersonal innebär alltså att den som i det konkreta fallet skall besluta om delegering med än större noggrannhet måste pröva om den person som skall ta hand om uppgifterna har de kunskaper och erfarenheter som krävs för uppgiften. I likhet med vad som föreslogs i promemorian anser jag att det uttryckligen bör framgå av en lagregel att den till vilken delegering sker skall ha tillräcklig kunskap och erfarenhet.

I promemorian föreslås att de nya bestämmelserna skall formuleras på ett sätt som nära anknyter till de bestämmelser som i dag finns för hovrätt och kammarrätt. Som JO har påpekat kan dock en sådan formulering ge intryck av att riksdagen delegerar lagstiftningskompetens

- vilket regeringsformen hindrar - till regeringen. För att ett sådant intryck skall undvikas bör reglerna formuleras på ett annat sätt än som föreslås i promemorian. Jag anser att den formulering som JO har föreslagit är lämplig.

En regel om delegering av det slag jag nu har redogjort för bör införas för tingsrätt, länsrätt, hovrätt och kammarrätt. För Högsta domstolen och Regeringsrätten finns det inte något behov av lagändring. I de fall en allmän domstol har att tillämpa specialprocessrättsliga bestämmelser blir, som jag redan varit inne på, rättegångsbalkens regler antingen direkt eller analogt tillämpliga.

Reglerna om *domared* är inte tillämpliga på kanslipersonal i de fall som nu är aktuella, dvs. vid beredning av mål. Det finns heller ingen anledning att införa sådana regler.

När det gäller rättegångsbalkens regler om *jäv* torde dessa visserligen i praktiken aktualiseras främst om ett mål eller ärende avgörs. Detta utesluter emellertid inte att de redan i dag bör tillämpas analogt när det gäller beslut som fattas under beredningen av ett mål. I promemorian görs bedömningen att det inte är nödvändigt att uttryckligen lagreglera detta. Ett par remissinstanser ansluter sig till denna bedömning. I övrigt förbigås frågan med tystnad. För egen del anser jag att en uttrycklig regel skulle fylla en viktig funktion och föreslår därför att en sådan införs i rättegångsbalken. I regeln bör föreskrivas att bestämmelserna om jäv i 4 kap. 13 § RB skall gälla även andra tjänstemän än domare när dessa utför beredande åtgärder i ett mål. En motsvarande uttrycklig lagbestämmelse bör övervägas också för ärendelagens del. Den frågan bör lämpligen tas upp i anslutning till den fortsatta beredningen av Domstolsutredningens förslag till nya förfaranderegler för domstolsärenden. I fråga om förvaltningsprocesslagen finns redan en tillämplig bestämmelse (jfr 41 §), som dock kan behöva formuleras om. Den frågan får också övervägas i anslutning till beredningen av Domstolsutredningens betänkande.

När det gäller *rätt forum* för mål om ansvar eller enskilt anspråk på grund av brott som begåtts i tjänsten finns det, som jag nämnt tidigare (avsnitt 3), särskilda bestämmelser när det gäller bl.a. domare. Dessa specialbestämmelser gäller inte kanslipersonal som utför åtgärder under beredningen av ett mål. Det kan finnas skäl att se över bestämmelserna om rätt forum för brott som domstolspersonal begår i tjänsten, bl.a. med tanke på regleringen i ärendelagen. En sådan översyn bör kunna ske i samband med beredningen av Domstolsutredningens förslag.

5 Ikraftträdande m.m.

Prop. 1992/93:213

De föreslagna lagändringarna bör kunna träda i kraft den 1 juli 1993. Några övergångsbestämmelser behövs inte. Förslagen är kostnadsneutrala.

6 Upprättade lagförslag

I enlighet med vad jag nu har anfört har inom Justitiedepartementet upprättats förslag till

1. lag om ändring i rättegångsbalken och
2. lag om ändring i lagen (1971:289) om allmänna förvaltningsdomstolar.

Förslagen har granskats av *Lagrådet*.

I propositionen 1992/93:216 angående prövningstillstånd i hovrätt och instansordningen i utsökningsmål föreslås en ändring i 2 kap. 4 § tredje stycket rättegångsbalken.

7 Hemställan

Med hänvisning till vad jag nu har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen att anta förslagen till

1. lag om ändring i rättegångsbalken och
2. lag om ändring i lagen (1971:289) om allmänna förvaltningsdomstolar.

8 Beslut

Regeringen ansluter sig till föredragandens överväganden och beslutar att genom proposition föreslå riksdagen att anta de förslag som föredraganden har lagt fram.

1 Förslag till

Lag om ändring i rättegångsbalken

Härigenom föreskrivs i fråga om rättegångsbalken
dels att det i 1 kap. skall införas en ny paragraf, 3 e §, av följande
lydelse,

dels att 2 kap. 4 § skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 kap.

3 e §

Regeringen bestämmer i vilken omfattning åtgärd, som avser endast beredandet av ett mål och som inte bör förbehållas lagfaren domare, får vidtas av en annan tjänsteman vid tingsrätten som har erforderlig kunskap och erfarenhet.

2 kap.

4 §¹

Hovrätten är domför med tre lagfarna domare. I mål som överklagats från tingsrätt skall dock minst fyra lagfarna domare delta när hovrätten avgör målet, om tingsrätten består av tre lagfarna domare. Flera än fem lagfarna domare får inte delta i hovrätten.

I brottmål gäller, i stället för bestämmelserna i första stycket, att hovrätten är domför med tre lagfarna domare och två nämndemän. Fler än fyra lagfarna domare och tre nämndemän får inte delta. Förekommer ej anledning att döma till svårare straff än böter och är det i målet inte fråga om företagsbot, är hovrätten dock domför även med den sammansättning som anges i första stycket. Detsamma gäller vid handläggning som ej sker vid huvudförhandling.

Vid behandling av frågor om prövningstillstånd skall hovrätten bestå av två lagfarna domare.

Vid beslut om avskrivning av mål efter återkallelse är hovrätten domför med en lagfaren domare.

¹Senaste lydelse 1989:656.

Regeringen bestämmer i vilken omfattning åtgärd, som avser endast beredandet av ett mål, får vidtas av en lagfaren domare i hovrätten *eller av en annan tjänsteman vid denna.*

Regeringen bestämmer i vilken omfattning åtgärd, som avser endast beredandet av ett mål, får vidtas av en lagfaren domare i hovrätten. *Regeringen bestämmer också i vilken omfattning åtgärd, som avser endast beredandet av ett mål och som inte bör förbehållas lagfaren domare, får vidtas av en annan tjänsteman i hovrätten som har erforderlig kunskap och erfarenhet.*

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1993.

2 Förslag till Lag om ändring i lagen (1971:289) om allmänna förvaltningsdomstolar

Prop. 1992/93:213
Bilaga 1

Häri genom föreskrivs att 12 och 18 §§ lagen (1971:289) om allmänna förvaltningsdomstolar skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

12 §¹

Kammarrätt är domför med tre lagfarna ledamöter. Fler än fyra lagfarna ledamöter får ej sitta i rätten.

När det är särskilt föreskrivet att nämndemän skall ingå i rätten, är kammarrätt domför med tre lagfarna ledamöter och två nämndemän. Fler än fyra lagfarna ledamöter och tre nämndemän får i sådant fall ej sitta i rätten. Kammarrätt är dock domför utan nämndemän

1. vid prövning av besvär över beslut som ej innebär att målet avgöres,
2. vid förordnande rörande saken i avvaktan på målets avgörande samt vid annan åtgärd som avser endast måls beredande,
3. vid beslut varigenom domstolen skiljer sig från målet utan att detta prövats i sak.

Handläggas mål som avses i andra stycket gemensamt med annat mål, får nämndemän deltaga vid handläggningen även av det senare målet.

Om domförhet vid behandling av vissa mål finns bestämmelser i fastighetstaxeringslagen (1979:1152) och lagen (1990:886) om granskning och kontroll av filmer och videogram. Bestämmelser om domförhet vid behandling av kommunalbesvärsmål finns i 13 a §.

Vid beslut om avskrivning av mål efter återkallelse är kammarrätten domför med en lagfaren domare.

Regeringen bestämmer i vilken omfattning åtgärd som avser endast beredandet av ett mål får vidtas av en lagfaren ledamot i kammarrätten eller av en annan tjänsteman vid denna.

Regeringen bestämmer i vilken omfattning åtgärd som avser endast beredandet av ett mål får vidtas av en lagfaren ledamot i kammarrätten. Regeringen bestämmer också i vilken omfattning åtgärd, som avser endast beredandet av ett mål och som inte bör förbehållas lagfaren domare, får vidtas av en annan

¹Senaste lydelse 1990:897.

tjänsteman i kammarrätten som har erforderlig kunskap och erfarenhet.

18 §²

Länsrätt är domför med en lagfaren domare ensam

1. när åtgärd som avser endast måls beredande vidtages,
2. vid sådant förhör med vittne eller sakkunnig, som begärts av annan länsrätt,
3. vid beslut som avser endast rättelse av felräkning, felskrivning eller annat uppenbart förbiseelse,
4. vid beslut om återkallelse tills vidare av ett körkort, körkorts-tillstånd eller traktorkort eller om vägran tills vidare att godkänna ett utländskt körkort, när det är uppenbart att ett sådant beslut bör meddelas eller när omhändertagande beslutas enligt 23 § körkortslagen (1977:477),
5. vid beslut enligt luftfartslagen (1957:297) om försättande ur kraft av ett certifikat, elevtillstånd eller behörighetsbevis, när det är uppenbart att ett sådant beslut bör meddelas,
6. vid annat beslut som inte innefattar slutligt avgörande av mål.

Om det inte är påkallat av särskild anledning att målet prövas av fullsutten rätt, är länsrätt domför med en lagfaren domare ensam vid beslut som inte innefattar prövning av målet i sak.

Regeringen bestämmer i vilken omfattning åtgärd, som avser endast beredandet av ett mål och som inte bör förbehållas lagfaren domare, får vidtas av en annan tjänsteman vid länsrätten som har erforderlig kunskap och erfarenhet.

Vad som sägs i andra stycket gäller även vid avgörande av

1. mål om utdömande av vite,
2. mål enligt bevissäkringslagen (1975:1027) för skatte- och avgifts-processen, enligt lagen (1978:880) om betalningssäkring för skatter, tullar och avgifter, om besiktning enligt fastighetstaxeringslagen (1979:1152), om handlingsundantagande från taxeringsrevision, skatterevision, eller annan granskning och om befrielse från skyldighet att lämna upplysningar eller visa upp handling enligt

²Senaste lydelse 1992:1132.

taxeringslagen (1990:324), lagen (1968:430) om mervärdeskatt, lagen (1984:668) om uppbörd av socialavgifter från arbetsgivare eller lagen (1984:151) om punktskatter och prisregleringsavgifter samt om befrielse från skyldighet att lämna kontrolluppgift enligt lagen (1990:325) om självdeklaration och kontrolluppgifter, om befrielse från skyldighet att lämna kontrolluppgift enligt lagen (1990:325) om självdeklaration och kontrolluppgifter,

3. mål om omedelbart omhändertagande enligt 6 § lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga, mål om tillfälligt flyttningsförbud enligt 27 § samma lag, mål om omedelbart omhändertagande enligt 13 § lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall, mål om tillfälligt omhändertagande enligt 37 § smittskyddslagen (1988:1472), mål enligt 33 § lagen (1991:1128) om psykiatrisk tvångsvård samt mål enligt 18 § första stycket 2-4 såvitt avser de fall då vården inte har förenats med särskild utskrivningsprövning eller 5 § lagen (1991:1129) om rättspsykiatrisk vård,

4. mål om anstånd med att betala skatt eller socialavgifter enligt uppbörds- eller skatteförfattningarna och annat mål enligt uppbörds- och folkbokföringsförfattningarna med undantag av mål om arbetsgivares ansvarighet för arbetstagares skatt och mål enligt lagen (1984:668) om uppbörd av socialavgifter från arbetsgivare,

5. mål om uppdelning av taxeringsvärde enligt 20 kap. 15 § fastighetstaxeringslagen (1979:1152),

6. mål som avser ändring av taxerad inkomst med högst 5 000 kr,

7. mål enligt skatte- och taxeringsförfattningarna i vilket beslutet överensstämmer med parternas samstämmiga mening,

8. mål om rättshjälp genom offentligt biträde i ett ärende hos en annan myndighet,

9. mål enligt körkortslagen (1977:477), om beslutet innebär att något körkortsingripande inte skall ske eller att varning meddelas eller om det är uppenbart att ett körkort, körkortstillstånd eller traktorkort skall återkallas eller att ett utländskt körkort inte skall godkännas,

10. mål enligt luftfartslagen, om beslutet innebär att varning meddelas eller om det är uppenbart att ett certifikat, elevtillstånd eller behörighetsbevis skall återkallas,

11. mål i vilket saken är uppenbar.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1993.

1 Förslag till

Lag om ändring i rättegångsbalken

Härigenom föreskrivs i fråga om rättegångsbalken
dels att 2 kap. 4 § skall ha följande lydelse,
dels att det i 1 kap. skall införas en ny paragraf, 3 e §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 kap.

3 e §

Åtgärder som avser endast beredandet av ett mål och som inte är av sådant slag att de bör förbehållas lagfarna domare får utföras av en annan tjänsteman vid tingsrätten som har tillräcklig kunskap och erfarenhet. Närmare bestämmelser om detta meddelas av regeringen.

Bestämmelserna i 4 kap. 13 § gäller även annan tjänsteman än domare när denne utför åtgärder enligt första stycket.

2 kap.

4 §¹

Hovrätten är domför med tre lagfarna domare. I mål som överklagats från tingsrätt skall dock minst fyra lagfarna domare delta när hovrätten avgör målet, om tingsrätten består av tre lagfarna domare. Flera än fem lagfarna domare får inte delta i hovrätten.

I brottmål gäller, i stället för bestämmelserna i första stycket, att hovrätten är domför med tre lagfarna domare och två nämndemän. Flera än fyra lagfarna domare och tre nämndemän får inte delta. Förekommer ej anledning att döma till svårare straff än böter och är det i målet inte fråga om företagsbot, är hovrätten dock domför även med den sammansättning som anges i första stycket. Detsamma gäller vid handläggning som ej sker vid huvudförhandling.

¹Senaste lydelse 1989:656.

Vid behandling av frågor om prövningstillstånd skall hovrätten bestå av två lagfarna domare.

Vid beslut om avskrivning av mål efter återkallelse är hovrätten domförl med en lagfaren domare.

Regeringen bestämmer i vilken omfattning åtgärd, som avser endast beredandet av ett mål, får vidtas av en lagfaren domare i hovrätten eller av en annan tjänsteman vid denna.

Åtgärder som avser endast beredandet av ett mål får utföras av en lagfaren domare i hovrätten eller, om de inte är av sådant slag att de bör förbehållas lagfarna domare, av en annan tjänsteman i hovrätten som har tillräcklig kunskap och erfarenhet. Närmare bestämmelser om detta meddelas av regeringen.

Bestämmelserna i 4 kap. 13 § gäller även annan tjänsteman än domare när denne utför åtgärder enligt femte stycket.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1993.

2 Förslag till Lag om ändring i lagen (1971:289) om allmänna förvaltningsdomstolar

Häri genom föreskrivs att 12 och 18 §§ lagen (1971:289) om allmänna förvaltningsdomstolar skall ha följande lydelse.

12 §¹

Kammarrätt är domför med tre lagfarna ledamöter. Fler än fyra lagfarna ledamöter får ej sitta i rätten.

När det är särskilt föreskrivet att nämndemän skall ingå i rätten, är kammarrätt domför med tre lagfarna ledamöter och två nämndemän. Fler än fyra lagfarna ledamöter och tre nämndemän får i sådant fall ej sitta i rätten. Kammarrätt är dock domför utan nämndemän

1. vid prövning av besvär över beslut som ej innebär att målet avgöres,

2. vid förordnande rörande saken i avvaktan på målets avgörande samt vid annan åtgärd som avser endast måls beredande,

3. vid beslut varigenom domstolen skiljer sig från målet utan att detta prövats i sak.

Handlägges mål som avses i andra stycket gemensamt med annat mål, får nämndemän deltaga vid handläggningen även av det senare målet.

Om domförhet vid behandling av vissa mål finns bestämmelser i fastighetstaxeringslagen (1979:1152) och lagen (1990:886) om granskning och kontroll av filmer och videogram. Bestämmelser om domförhet vid behandling av kommunalbesvärsmål finns i 13 a §.

Vid beslut om avskrivning av mål efter återkallelse är kammarrätten domför med en lagfaren domare.

Regeringen bestämmer i vilken omfattning åtgärd som avser endast beredandet av ett mål får vidtas av en lagfaren ledamot i kammarrätten eller av en annan tjänsteman vid denna.

Åtgärder som avser endast beredandet av ett mål får utföras av en lagfaren ledamot i kammarrätten eller, om de inte är av sådant slag att de bör förbehållas lagfarna ledamöter, av en annan tjänsteman i kammarrätten som har tillräcklig kunskap och erfarenhet. Närmare bestämmelser om detta meddelas av regeringen.

¹Senaste lydelse 1990:897.

18 §²

Länsrätt är domför med en lagfaren domare ensam

1. när åtgärd som avser endast måls beredande vidtages,
2. vid sådant förhör med vittne eller sakkunnig som begärts av annan länsrätt,
3. vid beslut som avser endast rättelse av felräkning, felskrivning eller annat uppenbart förbiseende,
4. vid beslut om återkallelse tills vidare av ett körkort, körkorts-tillstånd eller traktorkort eller om vägran att tills vidare godkänna ett utländskt körkort, när det är uppenbart att ett sådant beslut bör meddelas eller när omhändertagande beslutas enligt 23 § körkortslagen (1977:477),
5. vid beslut enligt luftfartslagen (1957:297) om försättande ur kraft av ett certifikat, elevtillstånd eller behörighetsbevis, när det är uppenbart att ett sådant beslut bör meddelas,
6. vid annat beslut som inte innefattar slutligt avgörande av mål.

Om det inte är påkallat av särskild anledning att målet prövas av fullsuttan rätt, är länsrätt domför med en lagfaren domare ensam vid beslut som inte innefattar prövning av målet i sak.

Åtgärder som avser endast beredandet av ett mål och som inte är av sådant slag att de bör förbehållas lagfarna domare får utföras av en annan tjänsteman vid länsrätten som har tillräcklig kunskap och erfarenhet. Närmare bestämmelser om detta meddelas av regeringen.

Vad som sägs i andra stycket gäller även vid avgörande av

1. mål om utdömande av vite,
2. mål enligt bevissäkringslagen (1975:1027) för skatte- och avgiftsprocessen, enligt lagen (1978:880) om betalningssäkring för skatter, tullar och avgifter, om besiktning enligt fastighetstaxeringslagen (1979:1152), om handlings undantagande från taxeringsrevision, skatterevision, eller annan granskning och om befrielse från skyldighet att lämna upplysningar eller visa upp handling enligt taxeringslagen (1990:324), lagen (1968:430) om mervärdeskatt, lagen (1984:668) om uppbörd av socialavgifter från arbetsgivare eller lagen (1984:151) om punktskatter och prisregleringsavgifter samt om

²Senaste lydelse 1991:1132.

befrielse från skyldighet att lämna kontrolluppgift enligt lagen (1990:325) om självdeklaration och kontrolluppgifter,

3. mål om omedelbart omhändertagande enligt 6 § lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga, mål om tillfälligt flyttningsförbud enligt 27 § samma lag, mål om omedelbart omhändertagande enligt 13 § lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall, mål om tillfälligt omhändertagande enligt 37 § smittskyddslagen (1988:1472), mål enligt 33 § lagen (1991:1128) om psykiatrisk tvångsvård samt mål enligt 18 § första stycket 2-4 såvitt avser de fall då vården inte har förenats med särskild utskrivningsprövning eller 5 lagen (1991:1129) om rättspsykiatrisk vård,

4. mål om anstånd med att betala skatt eller socialavgifter enligt uppbörds- eller skatteförfattningarna och annat mål enligt uppbörds- och folkbokföringsförfattningarna med undantag av mål om arbetsgivares ansvarighet för arbetstagares skatt och mål enligt lagen (1984:668) om uppbörd av socialavgifter från arbetsgivare,

5. mål om uppdelning av taxeringsvärde enligt 20 kap. 15 § fastighetstaxeringslagen (1979:1152),

6. mål som avser ändring av taxerad inkomst med högst 5 000 kr.,

7. mål enligt skatte- och taxeringsförfattningarna i vilket beslutet överensstämmer med parternas samstämmiga mening,

8. mål om rättshjälp genom offentligt biträde i ett ärende hos en annan myndighet,

9. mål enligt körkortslagen (1977:477), om beslutet innebär att något körkortsingripande inte skall ske eller att varning meddelas eller om det är uppenbart att ett körkort, körkortstillstånd eller traktorkort skall återkallas eller att ett utländskt körkort inte skall godkännas,

10. mål enligt luftfartslagen, om beslutet innebär att varning meddelas eller om det är uppenbart att ett certifikat, elevtillstånd eller behörighetsbevis skall återkallas,

11. mål i vilket saken är uppenbar.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1993.

Lagrådet

Prop. 1992/93:213

Bilaga 3

Utdrag ur protokoll vid sammanträde 1993-03-15

Närvarande: justitierådet Lars Å. Beckman, regeringsrådet Sigvard Holstad, f.d. kanslichefen i Riksdagens justitieutskott Björn Edqvist.

Enligt protokoll vid regeringssammanträde den 11 mars 1993 har regeringen på hemställan av statsrådet Hellsvik beslutat inhämta lagrådets yttrande över förslag till

1. lag om ändring i rättegångsbalken,
2. lag om ändring i lagen (1971:289) om allmänna förvaltningsdomstolar.

Förslagen har inför lagrådet föredragits av hovrättsassessorn Jan Petersson.

Lagrådet lämnar förslagen utan erinran.

Proposition	1
Propositionens huvudsakliga innehåll	1
Propositionens lagförslag	2
Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 25 mars 1993	7
1 Inledning	7
2 Bakgrund	8
3 Den nuvarande ordningen	9
4 Överväganden och förslag	15
4.1 Behovet av en lagreglering	15
4.2 Bestämmelsernas utformning	18
5 Ikraftträdande m.m.	23
6 Upprättade lagförslag	23
7 Hemställan	23
8 Beslut	23
Bilaga 1 Promemorians lagförslag	24
Bilaga 2 Lagrådsremissens lagförslag	29
Bilaga 3 Lagrådets yttrande	34

